

گاه شماری و تقویم در ایران و جهان

مؤلف :

مرتضی نهامی

(عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی)

سرشناسه	:	تهامی، مرتضی، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	:	گاه‌شماری و تقویم در ایران و جهان / مولف مرتضی تهامی. دانشگاه خوارزمی
مشخصات نشر	:	کرج: جهاد دانشگاهی واحد استان البرز (خوارزمی)، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	[۱۶۱] ص: مصور، جدول.
شابک	:	۲۵۰۰۰۰ ریال 8-7603-622-978 :
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. [۱۶۵ - ۱۶۱].
موضوع	:	گاه‌شماری ایرانی
موضوع	:	Chronology, Iranian
موضوع	:	گاه‌شماری
موضوع	:	Chronology
موضوع	:	گاهنامه‌ها -- ایران
موضوع	:	Calendars -- Iran
موضوع	:	گاهنامه‌ها
موضوع	:	Calendars
شناسه افزوده	:	جهاد دانشگاهی. واحد استان البرز (خوارزمی)
رده بندی کنگره	:	CE۳۴
رده بندی دیویی	:	۹۵۵.۵۲۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۵۱۸۴۲
وضعیت رکورد	:	

انتشارات جهاد دانشگاهی واحد استان البرز (خوارزمی)

شابک ۸-۰۸-۷۶۰۳-۶۲۲-۹۷۸

ISBN: 978-622-7603-08-8

واحد استان البرز
خوارزمی

عنوان کتاب	:	گاه‌شماری و تقویم در ایران و جهان
مولف	:	مرتضی تهامی، عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی
نوبت چاپ	:	اول - بهار ۱۴۰۰
شمارگان	:	۲۰۰ نسخه
قیمت	:	۲۵۰۰۰۰ ریال

آدرس ناشر:

- کرج، خیابان شهید بهشتی، دانشگاه خوارزمی، طبقه همکف ساختمان مرکزی، معاونت فرهنگی جهاد دانشگاهی واحد استان البرز (خوارزمی)؛ تلفن: ۰۲۶-۳۴۵۰۵۱۵۱
- تهران، خیابان طالقانی شرقی، بین بهار و شریعتی، جنب بانک سپه، پلاک ۵۲، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد استان البرز (خوارزمی)؛ تلفن: ۰۲۱-۷۷۵۰۳۸۲۴

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش نماید مورد پیگرد قانونی خواهد گرفت

۱		مقدمه
۵		بخش اول - کلیات
۶		الف) گاه‌شماری Chronology / تقویم (Calendar)
۷		ب) زمان (Time)
۹		ج) مبدأ زمان (Time epoch)
۱۰		د) گاه‌شماری و تاریخ
۱۳		بخش دوم - نجوم
۱۴		۱- ستاره و سیاره (Star & Planet)
۱۴		۲- خورشید (Sun)
۱۵		۳- زمین (Earth)
۱۷		۴- ماه (Moon)
۱۹		۵- استوا (Equator)
۲۰		۶- مدارات (Parallels)
۲۰		۷- نصف النهار (Meridians)
۲۱		۸- ساعت
۲۲		۹- اعتدالین (Equinoxes)
۲۴		۱۰- انقلابین یا خور- ایستان (Solstices)
۲۴		۱۱- زیج (astronomical tables)
۲۶		۱۲- أسطرلاب
۲۷		بخش سوم - واحدهای زمان
۲۸		۱- روز (Day)
۲۹		۲- شبانه روز (Day & Night)
۳۱		۳- منزل ماه (Lunar mansions)
۳۶		۴- فصل (Season)
۳۶		۵- سال (Year)
۳۸		۶- دهه، نسل، قرن، هزاره
۳۸		۷- دوره‌ها
۴۰		۸- قمران - اقتران
۴۰		۹- دور
۴۲		۱۰- ایام العالم
۴۲		۱۱- عصر و عهد
۴۳		بخش چهارم - گاه‌شماری در ایران
۴۴		الف - ایران باستان
۴۴		۱- گاه‌شماری فرس هخامنشی
۴۸		۲- گاه‌شماری زردشتی
۵۸		۳- گاه‌شماری اشکانیان
۵۹		۴- گاه‌شماری ساسانی
۶۶		ب- گاه‌شماری در ایران اسلامی
۶۶		۱- گاه‌شماری یزدگردی
۶۷		۲- گاه‌شماری مجوسی

مقدمه

انسان از وقتی که از غارنشینی و کوچ زیستی بیرون آمد و زندگی یکجانشینی در پیش گرفت، به کشاورزی پرداخت. در گذر زمان به این حقیقت پی برد که بذرافشانی در فواصل معینی باید صورت گیرد؛ از این رو می‌بایست تعداد روزهای بین دو کاشت را به دست می‌آورد. این عمل او را به سمت گاه‌شماری سوق داد. دیگر اینکه پرستش و عبادت از ابتدای زندگی بشر تاکنون جزئی از زندگی وی بوده است. عبادت توأم با آیین، با شیوه‌های خاص برگزار می‌شده و امری مقدس بوده است. لذا انسان مصمم بوده که آیین را دقیق و در زمان خاص خود به جای آورد و در غیر این صورت قداست آن از بین می‌رفت. در این باره قرآن کریم در سوره اسرا آیه ۱۷ برای آنکه انسانها از تغییرات شب و روز و ماه و سال وقت فرایض و تکالیف دینی را بدانند تاکید می‌کند. طبری در توضیح این آیه چنین می‌نویسد: «و چنین کرد تا به شب و روز و ماه‌ها و سال‌ها وقت نماز و زکات و حج و روزه و فرایض دیگر را بدانند و وقت و دین و تکلیف خویش را بشناسند» (طبری، ۱۳۶۳: ۱). سعد و نحس امور از دیگر مواردی بوده است که به بوجود آمدن گاه‌شماری کمک کرده است. انسان‌های گذشته بیشتر به سعد و نحس بودن امور معتقد بوده‌اند، در آن دوران هدف از نجوم ساخت رصدخانه و رصد سیارات نبوده بلکه بیشتر برای اخترگویی و طالع بینی بوده است. مردم دوران کهن بر این باور بوده‌اند که کواکب در سرنوشت نیک و بد جهان اثر دارند؛ آنان اجرام آسمانی را ایزدی تصور می‌کردند که در امور زندگی مردم موثرند و بر این باور بودند چنانچه بتوانند جایگاه اجرام آسمانی را در بروج مشخص نمایند می‌توانند پیش‌آمدهای حال و آینده را تعیین کنند. در این میان از همه امور مهم‌تر، تعیین سرنوشت جنگ‌ها و نبردها بود که پیش‌بینی سرانجام آن بسیار مهم بوده است، از این رو تلاش می‌کردند با استفاده از قوای طبیعت، ستارگان و پدیده‌های آسمانی سعد و نحس یک امر را مشخص کنند. از جمله اقوام کهن که از طریق ستارگان امر پیشگویی را انجام می‌دادند